

- «Найпридатнішим сполучником для приєднання підрядних частин до опорних слів є що, бо він семантично неспеціалізований і стилістично нейтральний» [4, с. 497].

У з'ясувальних реченнях підрядна частина виступає лише після головної.

Основні семантичні групи опорних слів такі:

- Слова зі значенням мови, повідомлення, передачі інформації: говорити, заявляти, доповідати, передавати, сказати, натякати, мовчати, шепотіти тощо. Наприклад: Тобто ти хочеш сказати, що я не маю підстав запитати? [1, с. 266].

- Слова зі значенням сприймання, одержання інформації: слухати, дивитись, бачити, спостерігати, видно, чути, помітно тощо. Наприклад: Крізь напівпрозорі двері з електричним замком було видно, як Тео і Меллорі Хардисон схилилися над столом, ледь не торкаючись лобами [2, с. 363].

- Слова зі значенням мислення, роздумів, знання, пам'яті: думати, мислити, пам'ятати, вважати, знати, забути, відомо, зрозуміло тощо. Наприклад: Вона добре пам'ятала, коли вони з'явилися [1, с. 211].

- Слова зі значенням внутрішнього стану, почуття: турбуватися, боятися, відчувати, приємно, жаль, шкода тощо. Наприклад: Я засинала, опинялась у зруйнованому Рівному й відчувала, як вони нишпорять, шукаючи мене [1, с. 366].

- Слова з оцінним значенням: добре, правильно, цікаво, важливо, неймовірно, погано, дивно тощо. Наприклад: Тобі цікаво, чому так? [1, с. 346].

- Слова зі значенням буття, виявлення: буває, трапляється, виходить, виявляється тощо. З'ясувальних речень із такими опорними словами не було виявлено [4, с. 498].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, спостереження за функціонуванням складнопідрядних речень нерозчленованого типу з прислівним зв'язком у романах Макса Кідрука «Доки світло не згасне назавжди» та «Зазирни у мої сни» засвідчує їх широку уживаність. Такі речення допомагають створити особливий, неповторний світ письменника, де відкриваються його думки, переживання, враження від людей і ситуацій. Продовжуючи дослідження в цьому напрямі, можна описати особливості функціонування складнопідрядних речень цього типу в складі багатокomпонентних складнопідрядних речень та складних синтаксичних конструкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кідрук М. Доки світло не згасне назавжди: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. 560 с.
2. Кідрук М. Зазирни у мої сни: роман. 2-ге вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2018. 528 с.
3. Поспелов М. С. Складнопідрядне речення і основні особливості його будови. Українська мова і література в школі. 1983. № 1. С. 23–28.
4. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.

Фількевич Катерина

Науковий керівник – доц. Панчук Галина

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНТРОПОНІМІВ «ЛІСОВОЇ ПІСНІ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Фонові знання відіграють важливу роль при перекладі етнолексики іноземною мовою. Більше того, проблема передачі таких онімів властива всім мовам світу, оскільки їхня смислова структура є складною, а етимологія та форми можуть містити виняткові особливості на різних рівнях. Більша частина цих властивостей при перекладі власної назви зникає, і їх незнання чи ігнорування лише ускладнює ідентифікацію референта [6, с. 37].

Особливості передачі онімів англійською мовою стали предметом зацікавлень лінгвістів і перекладознавців ще з кінця минулого століття. Дослідження інформації, закодованої у власних

назвах, особливо яскраво відображені в дослідженнях Л. В. Гнаповської, А. В. Суперанської, О.Ф. Пефтієва, Д. І. Єрмоловича, В. Д. Бондалетова. На думку цих науковців, основним завданням перекладу є зробити адекватну трансформацію власних назв щодо іншомовного оригіналу, для того щоб реципієнт зміг не просто зрозуміти, про що йдеться у художньому творі, але й глибше усвідомити специфіку лексико-семантичного творення онімів.

Існує багато шляхів перекладу національно-культурної лексики іноземною мовою. Дослідники здебільшого виділяють такі засоби передачі етномаркованої лексики як транскрипція (транслітерація), гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, калькування (повне і часткове), міжмовна транспозиція на конотативному рівні, метод уподібнення (субституція), віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад), контекстуальне роз тлумачення (інтерпретація)[1, с. 139; 2, с. 152; 3, с. 279].

Одним зі знакових драматичних творів у доробку Лесі Українки безумовно є «Лісова пісня», що перекладалась багатьма мовами світу і зазнала різних адаптацій у кінопостановках, виставах, художніх інтерпретаціях і навіть відеоіграх. Крім того, одним із найбільш анонсованих проєктів є вихід мультфільму «Мавка», показ якого на великих екранах планується у 2022 році.

Серед найпоширеніших перекладів «Лісової пісні» варто віддати належне саме англійським відповідникам. Найвідоміші тексти драми-феєрії цією мовою адаптували Гледис Еванс (Gladys Evans), Віра Річ (Vera Rich), Патрик Корнесс (Patrick Corness), Персиваль Канді (Percival Cundy), Вірляна Ткач та Ванда Фіппс (Virilana Tkacz and Wanda Phipps).

Проблема дослідження полягає у тому, що при перекладі власних назв є можливість зіставити і проаналізувати варіативність імен, їх розуміння і поширення в іншому етнокультурному середовищі. Більшість антропонімів не мають точних відповідників, особливо тоді, коли мовна картина світу й лексико-семантичне тло відрізняються від оригіналу.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю зіставлення чинних перекладів і використаних перекладацьких стратегій при передачі онімів у драмі-феєрії «Лісова пісня» англійською мовою. Одним із методів розвитку сучасного перекладознавства є актуалізація творчості визначних авторів за межами країни їх походження. Творча спадщина Лариси Косач не є винятком, оскільки продемонстрована великою кількістю досліджень, які публікувалися у різних періодичних виданнях США, Канади, Великобританії англійською мовою.

Метою статті є показати найуживаніші способи перекладу антропонімів у текстах авторства Вірляни Ткач і Ванди Фіппс, Персиваля Канді.

Драма-феєрія «Лісова пісня» налічує 34 власні назви, з них виділяємо 19 тих, що зафіксовані як дійові особи безпосередньо перед твором.

Серед видів перекладу виділяємо калькування – відтворення незвукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами цільової мови [2; с. 88]. Калькування вважають дослівним, буквальним перекладом; за В. Карабаном, калькування – це «прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику»[3, 286]. Досить часто цей спосіб використовують при перекладі до тих складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів. Саме при передачі антропонімів доречно використати цей спосіб, аби відтворити особисті ознаки персонажів, певні притаманні їм риси, вкладені автором у їх номінацію.

Власні назви у «Лісовій пісні», які перекладені саме через калькування, є найбільшою групою. Кожна з них вміщує максимальну адаптацію до оригінального значення, але й не позбавлена авторського концепту: «He Who Rends the Dikes» – «Той, що греблі рве», «He Who Dwells in Rock» – «Той, що в скалі сидить», Field Sprite, Field Nymph – Русалка Польова; Starvelings, Woes – Злидні, Spark – Перелесник, Ondine – Русалка, Fate – Доля, Злидні; Old Man River, Water Goblin – Водяник, Forest Elf – Лісовик, Evil Shaker, Fever Wraith – Пропасниця.

Перекладачі використали синонімічні лексичні одиниці, які змогли влучно передати потрібні значення. Наприклад, онім Пропасниця перекладений як Evil Shaker (у Вірляни Ткач і Ванди Фіппс) та Fever Wraith (у Персиваля Канді). В обох випадках дослідники відштовхуються від походження власної назви, підбираючи найбільш точні, на їхню думку,

лексичні одиниці. Розбиваючи онім *Evil Shaker* на буквальні значення, виходимо на лексему *to shake* – «трясти»; *evil* – «злий»; звідси, «той, що трясє – злий». Це стосується і оніма *Fever Wraith*, який дослівно перекладаємо як Лихоманка-мара. Аналізуючи вихідні значення слова пропасниці та похідних словосполучень («Пропасниця трусить – хтось страждає приступом пропасниці або перебуває у стані, при якому людину кидає то в жар, то в холод»)[4], доходимо висновку, що калька справді обґрунтована.

Деякі оніми, а саме *Old Man River*, *Forest Elf*, мають дещо описовий характер. Такий спосіб перекладу часто виділяється як окремий його вид, однак тут відходимо від першочергових ознак, вкладених Лесею Українку в їх номінацію. Наприклад, *Water Goblin* (Водяник) у Персивалі Канді опускає врахування додаткового опису, у той час як *Old Man River* у Вірляни Ткач, на перший погляд, розширює семантичне тло антропоніма. Якщо вдатися до аналізу міфологічних джерел, то часто образ Водяника асоціюється саме зі зрілістю, древністю (старий дух), що робить використання лексеми *old* абсолютно логічною і навпаки підсилює пояснення повноти кальки.

Дійові особи, чийназви в Лариси Косач утворені описово («Той, що греблі рве», «Той, що в скалі сидить»), дослівно перекладаються у варіанті Персивалі Канді: «*He Who Rends the Dikes*», «*He Who Dwells in Rock*». Значення використаних дієслів адаптуються до конотативного значення, адже першочергово мають дещо наближені пояснення. Так, лексему *dike* перекладаємо як «дамба», що є синонімом до «гребля»; під *to dwell* розуміємо «жити», «зупинитися на деякий час», що наближене до значення «сидіти»; це конкретизує місце перебування більше, ніж *to sit*, яке використовується на позначення більш рутинної людської дії.

Трапляються кальки, які неповно розкривають закладену номінацію. Такою можна вважати власну назву *Spark* (Перелесник у перекладі Вірляни Ткач). Однак, цей онім не повністю розкриває конотативне значення слова із врахуванням притаманних йому ознак. Під *a spark* розуміємо «спалах», «іскра», які не несуть негативного значення, в той час як Перелесник асоціюється із злим вогняним духом. Авторський коментар включає пояснення цього оніма, але також не вказує на його негативну оцінку.

Дійова особа Злидні зображає домашніх духів. У перекладі Вірляни Ткач та Ванди Фіппс знаходимо лексему *woes*, що несе множинне значення «біди». У порівнянні доходимо висновку, що відповідник Персивалі Канді розкриває це номінаційне значення глибше: онім *Starvelings* буквально перекладаємо як «голодні голови», що вміщує додаткове пояснення: Злидні харчувалися людськими бідами.

Переклад оніма *Field Sprite* (Русалка Польова) також можна вважати недостатньо точним. Лексема *a sprite* буквально означає «фея», «ельф»; ці міфологічні істоти не характерні для української традиції, тому переклад *Field Nymph*, де *a nymph* несе значення «красуня», «німфа» є більш наближеним до оригіналу.

Серед способів перекладу варто виділити й контекстуальну заміну – така лексичну перекладацьку трансформацію, унаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, яке не є словниковим відповідником, а підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу[6, с. 287 – 288]. Для перекладу антропонімів, як і власних назв, цей спосіб майже не застосовують; однак трапляються випадки, коли саме цей спосіб є найдоречнішим.

У цій групі знаходимо 7 власних назв, які умовно ділимо на певні категорії:

Далекі значення: *Spring Flood* – «Той, що греблі рве»; *Keeper of the Shadows* – «Той, що в скалі сидить»; *Keerer* – Марище.

Близькі значення: *WaterBrats*, *Lost Babes* – Потерчата, *Will – o’ – the – Wisp* – Перелесник; *Phantom* – Марище.

Серед першої групи онімів абсолютно всі належать перекладу Вірляни Ткач і Ванди Фіппс. З огляду на їх звучання, можна сказати, що дослідниці знайшли досить мелодійні відповідники. Однак, по своїй суті, їхні конотативні значення дуже відрізняються від тих, що вклала Леся Українка у своїх героїв. Так, онім *Spring Flood* на позначення «Того, що греблі рве» буквально перекладається як «весняна повінь». Безперечно, це значення наближене до

оригіналу, але воно зовсім не несе того індивідуально-авторського стилю, який зумів передати Персиваль Канді у своєму варіанті. Це саме стосується й іншого антропоніма, утвореного описовим способом: йдеться про «Того, що в скалі сидить», який у тексті авторок названий *Keeper of the Shadows*. Дослівна номінація трактується як «Хранитель тіней», яка спрямовує на позитивну асоціацію. Однак, зауважуємо, що так званий «Хранитель Тіней» – ніхто інший, «a phantom signifying Death and Oblivion» (дух, що означає Смерть і Забуття). Такий перекладацький коментар до цієї дійової особи залишає Персиваль Канді, у той час як у варіанті Вірляни це лише «a spirit» (дух). Відсутність негативного лексико-семантичного навантаження вбачаємо й у перекладі оніма Марище – Кеерег. Як похідний від дієслова *to keep* («зберігати», «хранити»), означений іменник трактується як «хранитель», що так само має позитивне емоційно-оцінне враження.

На відміну від адаптованого тексту авторства Вірляни Ткач та Ванди Фіппс, переклад окремих власних назв за Персивалем Канді заслуговує справжнього захоплення. Такі згадані антропоніми як Перелесник, Марище в тексті англomовного автора передані не просто із точністю, а із врахуванням сприйняття подібних міфічних та фантастичних героїв в інших країнах світу.

Перелесник у перекладі Персиваля Канді номінується як *Will – o’ – the – Wisp*, що мовою оригіналу є фразеологізмом зі значенням чогось невловимого («блукуючий вогник»). Тут позитивне трактування цілком в’яжеться із образом самого Перелесника у «Лісовій пісні» Лесі Українки. Хоч у слов’янській міфології цей образ є уособленням злого і негативного духа, у поетеси він набуває дещо змінного характеру: «...гарний хлопець у червоній одежі, з червонястим, буйно розвіяним, як вітер, волоссям, з чорними бровами, з блискучими очима»[5; с. 35]. Так само і Марище, що переданий лексемою *phantom*, цілком відповідає значенню «мара», адже є синонімом до слова «ілюзія».

Переклад оніма Потерчата в обох текстах має контекстуальні відповідники. Виходячи із тлумачення цієї власної назви (в українській міфології – це діти, що померли нехрещеними), їх дослівні переклади близькі до розуміння образу. Так, у Вірляни Ткач маємо онім *Water Brats*, дослівне значення якого «водні нахабники»; однак перекладацький коментар яскраво характеризує індивідуально-авторську характеристику: «spirits of children, drowned before being baptized» («духи дітей, що потонули перед хрещенням»). Персиваль Канді використовує такі лексеми як *Lost Babes* («загублені діти»), що теж має дотичність до розуміння образу.

Ще одним свідченням ретельної роботи Персиваля Канді є виділення власної назви там, де її першочергово не було. У «Лісовій пісні» Лесі Українки наявний образ чортиці, який дослідник не просто передає калькою, а знаходить відповідний антропонім на його позначення в іншомовному осередку. Відтак, він використав онім *Old Nick*, що у християнській традиції застосовується значенні Диявол.

Отже, творчий доробок Лесі Українки є підтвердженням її великого творчого потенціалу. Драма-феєрія «Лісова пісня» за допомогою унікальних авторських онімів також показує і багатство українських традицій, що втілені через фольклорні та міфологічні образи. Аналізовані переклади авторства Вірляни Ткач та Ванди Фіппс, Персиваля Канді дали змогу виявити найуживаніші способи перекладу онімів. Серед них виділяємо калькування та контекстуальну заміну, за допомогою яких перекладачам вдалось передати індивідуально-авторські особливості онімів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1989. 216 с.
2. Казакова Т. А. Практические основы перевода. Серия: Изучаем иностранные языки. Санкт-Петербург: «Издательство Союз», 2001, 320 с.
3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми: навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
4. Публічний електронний словник української мови *UkrLit. Org.* URL: <http://ukrlit.org/slovnnyk/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F>

5. Українка Леся. Лісова пісня. пер. Англ.. В. Ткач, В. Фіппс. Київ: Київський будинок Книги, 2018. – 256 с. – іл.
6. Цимбал К. М. Проблема відтворення іншомовних власних назв у турецьких засобах масової інформації / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: КНУ, 2008. С. 35–39.

*Джумак Ірина
Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана*

ЕСТЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ «ДИРИГЕНТ ОСТАННЬОЇ СВІЧКИ» ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Постановка проблеми. Оксана Забужко почала публікувати поетичні твори в 1980-х роках і досі активно присутня в сучасному літературному процесі. Відтак її багатогранна творчість (поетична, прозова і публіцистична) представляє майстерну реалізацію художніх засад письменників-вісімдесятників. Своєрідна й новаторська, вона і сьогодні перебуває в центрі уваги літературознавців. В. Агеєва, Я. Голобородько, Г. Грабович, Т. Гундорова, Н. Зборовська, Л. Таран та інші активно досліджують творчий доробок Оксани Забужко, але переважно прозовий. Лірика ж залишається ґрунтовно не дослідженою. Знаходимо лише поодинокі розвідки, у яких здебільшого аналізуються її певні аспекти – архітекстуальність (В. Мислива), трансцендентність як основа буття (О. Пашник), тематика і проблематика збірки «Диригент останньої свічки» (І. Лобовик) тощо. На часі – системне дослідження поетичної творчості Оксани Забужко, чим і зумовлена актуальність нашої роботи.

Мета: виявити й проаналізувати естетичні домінанти поетичної збірки «Диригент останньої свічки» Оксани Забужко.

Естетична програма митців покоління 80-х років, знаковою представницею якого є Оксана Забужко, характеризується антиідеологічністю, метафоричністю, асоціативною образністю, поглибленою увагою до проблем сучасності. Беззаперечно, що лірика поетеси увібрала в себе ці ключові домінанти, проте вона по-особливому трансформувала їх, поставши самотньою, неповторною і глибоко індивідуальною.

Збірка «Диригент останньої свічки» є другою у поетичному доробку авторки та засвідчує її «власний голос» [4, с. 149] у тогочасному літературному дискурсі. У поезіях збірки сконденсовано думки і почуття українців упродовж останніх десятиліть, «коли відхилилася запона з багатьох заборонених донедавна тем» [4, с. 149]. Тут виявляється одна з чільних рис поетичного світу Оксани Забужко – соціальна заангажованість. Хоча рисою митців-вісімдесятників є антиідеологічність, проте в умовах нищення національної свідомості письменники генерації 80-х не могли повністю ігнорувати історіософську проблематику та соціальний підтекст. Цим і пояснюється тяжіння Оксани Забужко до зображення історії рідного народу крізь призму ідеологічних, політичних, культурних зламів у його долі. У цьому аспекті авторка часто звертається до проблеми аварії на Чорнобильській атомній електростанції, як-от «Прип'ять. Натюрморт», «Диптих 1986 року» та побіжно згадує в багатьох поезіях збірки.

Пройняті українською історіософією вірші «Голосом вісімдесятих», «Рядок з автобіографії», «Експурсія на Соловки». У них Оксана Забужко описує складний час, у якому вона народилась, суворо характеризуючи минуле століття епітетами «жорстоке», «смертельне», «хворе», «голомозе» [3, с. 6], «божевільне» [3, с. 24]. Такі означення відображають адекватне ставлення авторки до історично-трагічних подій, які випало пережити українському народу: війни, репресії, заслання, розстріли.

Митці покоління 80-х представили якісно інший рівень естетичного осягнення світу, наснаживши поезію онтологічними мотивами, екзистенційною проблематикою, загостреним суб'єктивним началом, міфологізмом, синтезом свідомого та несвідомого, раціонального й ірраціонального [2, с. 85]. Лірична героїня у віршах Оксани Забужко глибоко переживає історичні і соціальні катаклізми, які випали на долю українського народу. Вона не з тих, хто мовчить, її предки крізь віки «пронесли слово / І внизли в легені мої» [3, с. 23], саме їм вона завдячує можливості доносити іншим життєві істини у своїх поетичних рядках. Тут ключовими